

זקות השועל הזקן

עיניו הזכירו לי שועל זקן, פיקח מאד, מגוסה מאד. הן היו קטנות, מבריקות. כשדיברתי עימו לראשונה, זמן קצר אחרי הכיבוש, היה מוחמד עמי אל-ג'עברי הדיקטטור הבלתימערער של הרחברון. כמו החשמנים הנוצריים בכמה מערי איי רופה בימי הביניים, הוא איחד בידיו את השלטון הי דתי והחילוני.

סיפרו שכאשר נכנסו חילי צה"ל לחברון, קרא המפ"ד קד לראש העירייה, אל-ג'עברי אמר לו: "באתם להתנקם על הדם שנשפך ב-1929". המפקד ענה, לפי הסיפור: "לא יישפך דם, אם אתה תדאג שיהיה שקט בעיר". אל-ג'עברי הבטיח שיהיה שקט. הבטיח וקיים. תושבי עירו האמינו כי הוא מנע מרחי-דמים.

אל-ג'עברי

כשהכרתיו, כבר שמעתי עליו סיפורים רבים. סיפרו לי שהוא היה שריחונך מושחת, ושגבה באופן שיי גת 50 דינארים בכל מר רה שרצה לקבל משרה ב- בית ספר בממלכת-ירדן. סעיף חמאמי, נציג אש"ף בלונדון שגרצה על-ידי שליח-יעיראק ביגלל שרי חותיו עימי, סיפר לי כע- בור שנים על פגישתו עם אל-ג'עברי.

חמאמי, פליט מיפן, סיים את לימודיו ורצה להיות מורה, דודו, חניך אל-אזהר, סידר לו פגישה עם השר הכליכול.

"האם אתה מאמין באללה, בני?" שאל השייח' הזקן את המורה הצעיר.

חמאמי, שלא היה דתי, השיב בהתחמקות: "אני מכבד את מסורת האיסלאם."

"האם אתה קומוניסט?"

"לא, יא שייח'."

"האם אתה נאצריסט?"

חמאמי הסביר שהוא ערבי לאומי.

"האם אתה נאמן לאדוננו?" שאל השייח', בהתכוונו למלך חוסיין.

התשובה לא סיפקה את השועל הזקן. הוא לא יכול היה לטוב לבקשת דודו של חמאמי, אך שלח את הצעיר למען. עיירה נידחת בגדה המזרחית.

חמאמי הצטרף לפת"ח, נשתתף בקרב כראמה ונרי צת, לבסוף, מפני שדגל בשלום עם ישראל. אל-ג'עברי שירת את המלך, התאים את עצמו לכובש הישראלי, והמשיך במסורת פלסטינית עתיקה: להסתדר עם הכור בש עד עבור זעם.

זכורה לי במיוחד שיחה עימו, שבה סיפר לי בארי כות על קורות חברון בימי מלחמת-1948. כאשר המצ- רים והירדנים נאבקו זה בזה על השליטה בהר-חברון תחת להילחם בישראל. הוא תיאר את שני הצדדים בליגי לוג עוקצני, התגלגלתי מצחוק למישמע הסיפורים על המפקדים המצריים והירדניים. היה ברור שהשייח' בז להם, שהוא מתמרמר על אייכולתם או איירצונם להגן על העם הפלסטיני, ושהוא מאמין שעל הפלסטינים לקי חת את גורלם בידיהם.

דיברתי עימו על ההצעה להקמת מדינה פלסטינית בגדה וברצועה, לצד ישראל (רעיון שאש"ף התנגד לו אז בחריפות) ולא הופתעתי כאשר הביע תמיכה נלהבת ברעיון זה.

כאשר קם להיפרד אמרתי לו: "אני בטוח שהמדינה הפלסטינית תקום, ואני מקווה שאתה תהיה גשיאה הי ראשון."

השייח' זרח מאושר ואמר: "איך-שאיאללה!"

נזכרתי באותו רגע לאחר מכן, כאשר הפך אל-ג'עברי סוכן של המלך חוסיין. הוא הודה על-ידי הדור הצעיר בעירו, שמאס בזקן אשר היטיב להסתדר עם הכובש. רוח חדשה נשבה בחברון. הפטריוטים הפלסטיני תבע ביטוי נמרץ יותר, הפרובוקציות של המתנחלים בקריית ארבע הוציאו את הדיפלומטיה הערמומית של אל-ג'עברי אל מחוץ לאופנה. במקום השועל הזקן בא פאהד קוואסי מה, בן של מישפחה יריבה, נציג הדור החדש.

אל-ג'עברי ראה, כנראה, בחוסיין מישענת אחרונה למעמדו בהר-חברון. אך מעולם לא האמנתי בנאמנותו לחוסיין, כשם שלא האמנתי בידידותו עם משה דיין. בדרכו שלו היה אל-ג'עברי פטריט פלסטיני, אך דרכו היתה דרך של דור, שאבד עליו הכלה. דרך של דיפלורי מטיה ערמומית, גמישות כלפי הכובש, הליכה בין טיי פותהגשם, פאטאליזם מוסלמי ודאגה לאינטרס פרטי. כשנפטר בשבוע שעבר, כבר היה השייח' מוחמד עלי אל-ג'עברי אנאכרוניזם.

סמלת לסבית

האם מותר לחיילת להיות לסבית? לשון אחרת: האם טעמו של אדם בענייני-ימין הוא עניינו של הצבא? מרים בן-שלום, בת ה-32, סולקה מצבא-הקבע אחרי

שהודיעה רשמית שהיא לסבית. היא פנתה לבית-המיש- פט. השופט החליט שהצבא אינו יכול לפטר אדם בשל נטיותיו המיניות. אלא אם כן הוכח כי נטיות אלה מפ- ריעות לו — או לה — למלא את תפקידו/ה בעילות. ואילו בן-שלום היתה חיילת לדוגמה. לא הובאה שום הוכחה לכך שעסקה בייחסי-ימין הומו-סקסואליים עם חיי- לות אחרות, או שהציעה להן הצעות ברורה זו.

הסמלת בן-שלום שמחה על ההחלטה. היא תבעה להחזירה מיד לצבא. "הייתי טובה מאד בתפקידי", אמ- רה, "מעולם לא הפרעתי לאיש."

זה יכול היה להיות סיפור מעניין, אילו קרה בישי- ראל. אך הוא מעניין שיבעתיים. מפני שקרה בארצות- הברית. הסמלת מרים בן-שלום שירתה באוגדה 84 של חיל-המילואים במילוקי, והשופט טראנס אוואנס קבע כי פיטוריה סותרים את התיקונים מס' 1, 5 ו-9 לחוקת ארצות-הברית.

לדעתי, החלק המעניין ביותר בסיפור זה הוא דווקא שמה של הגברת: מרים בן-שלום. אין זה שם יהודי. זהו שם ישראלי מובהק. אין ספק כי הסמלת היא יורדת ישראלית, או בת של יורדים מישראל.

וזה מעורר מחשבות נוגות. מסתבר שלצד הפזורה היהודית מתגבשת עתה פזורה ישראלית, עם שלם של יורדים, מאז קום המדינה, שמיספרם כבד מגיע — אולי — למיליון נפש. בניו ובנותיו של עם זה משרתים ב- צבאות זרים, משלמים מס-הכנסה במדינות זרות, קשרו את גורלם לגורל עמים זרים.

עלינו להתרגל לכך שניתקל מעתה בתדירות גוברת והולכת בשמות ישראלים מובהקים, צבריים למהדרין. בידיעות ששוב אין להם שום קשר עם ישראל.

המרגל הנוראי

זה היה בנובמבר 1958. אחד מידידי צילצל לי. "שמעת מה קרה?" שאל בקול רועד מהתרגשות. "זה עדיין סודי לגמרי. תפסו את אהרונצ'יק בריגול!"

אורי אבנרי

"שטויות!" הפלטתי. זאת היתה תשובה אינסטינקטיבית, כהרף-עין, ולא משתי ממנה בכל החודשים השנים שלאחר מכן.

כעבור שלוש שנים צילצל לי ידד אחר. "שמעת מה קרה?" שאל בקול רועד מהתרגשות. "זה עדיין סודי לגמרי. תפסו את בר בריגול!"

"באמת?" קראתי. "מעניין?"

המוח האנושי מאחסן בקירבו מיליוני התרשמויות קטנטנות. ברגע הנכון, במהירות העולה על זו של מחשב אלטקרונג, נבדקות כל ההתרשמויות ומוסקת מסקנה. במיקרהו של ישראל בר, ברגע שנמסרה לי הידיעה על מעצרו משעתי מעין "קליק" במוח.

הכרתי את בר היטב, וחיבתיו. הוא מסר לנו ידיעות סודיות רבות על המתרחש בצמרת המישטר הבן-גוריוני, והיה זה תענוג להחליף עימו דיעות על בעיות הביטחון של המדינה. הוא היה איש מבריק, מרתק — אך גם מורכב ומיסתורי. נראה שבתת-ההכרה שלי הצטברו במשך הזמן כמה וכמה שאלות ותמיהות. פה ושם לא הסתדרו הדברים, לא התאימו הרשמים. כשנעצר, הסתדרו פיתאום כל התמיהות וההתרשמויות. אישיותו, דיעותיו, מעשיו, כולם התאימו לעבירה שעליה הורשע כעבור זמן מה.

במיקרהו של אהרונצ'יק — כפי שכולנו קראנו וקור- אים לאהרון כהן משער-העמקים — היתה תגובתי הפוכה. הרעיון שאיש זה יעסוק בריגול נגד המדינה היה מילצתי. זה לא התאים להרכב אישיותו, לתכונותיו, לדיעותיו, למעשיו. הייתי בטוח להלוטין כי זהו חשד מגוחך.

במהלך החקירה והמישפט הצטיירה לנגד עיני תמונה

ברורה של העניין. אהרונצ'יק, שהיה תמיד פעיל מטעם השומר-הצעיר במגעים עם ברית-המועצות ועם הערבים, קיים פגישות עם נציג מדעי סובייטי, מבלי להעלות על דעתו שזהו מרגל של הקג"ב. אהרונצ'יק ביקש לשכנע אותו שעל ברית-המועצות לשנות את יחסה לציונות ולישראל. את הפגישות קיים במחתרת, מפני שהנהגת מפ"ם דאו וחבריו בקיבוץ היו רואים אותן בעין רעה מאד. במהלך השיחות סיפר אהרונצ'יק לרוסי על זרמים פוליטיים במדינה, ובעיקר על תנועות-השלום. בחיפוש שנמצא בביתו נמצא חומר כתוב ב"צופן" תמים — למשל, שמותיהם של ראשי "הפעולה השמית", וביניהם שמי, גרשמו בסדר הפוך (ירנבא במקום אבנרי, וכו').

לכאורה, היו פה כל היסודות של פשע-ביטחוני: פגיי שות במחתרת עם רוסי, רישומי-צופן, ומה עוד. אך מי שהכיר את אהרונצ'יק ידע שזוהי הצטברות של שטויות. לצד למדנותו המופלגת ו- תבונתו כהוגה-דיעות מדי- ני מצטיין אהרונצ'יק ב- תמימות של נער. פגישותיו עם הרוסי היו מאד בלתי- נבונות, אך תמימות. הוא מסר לו חומר גלוי, שאינו סודי ואינו נוגע לביטחון המדינה. אין ספק שכוונתו תיו היו טהורות לחלוטין, בית-המישפט דן אותו בעוון ריגול, וקבע בפסק- הדין שהחוק מכריחו לע- שות דבר, "שהדעת אינה סובלתו" משום שהוא מא- מין כי אהרונצ'יק לא מסר שום סוד. כתוצאה מכך תוקן החוק, ונוצרה עבירה חדשה: "מגע עם סוכן זר".

אהרונצ'יק

אני מאמין כי ב-1980 היה כל בית-מישפט בישראל מזכה את אהרונצ'יק, תוך קבלת הטענה שהוא לא התכוון לפגוע בביטחון-המדינה, ושהיה לו הסבר סביר לפגישותיו. עמדתו לצידו של אהרונצ'יק לכל אורך הפרשה, ולא הצטערתי על כך, וזרני פגישה על הדשא שליד ביתו בשער-העמקים, שעות מעטות אחרי ששוחרר מן המעצר, לפני המישפט. "אורי", אמר לי, "קראתי מה שכתבתם במשך הזמן על הש"ב, וחשבתי שאתם מציאים דברים או מגזימים. עכשיו אני יודע שמה שכתבתם זה אפס קצהו של מה שקורה באמת". הכוונה היתה לש"ב של ימי איסר הראל ואבנרי.

כיום אין עוד אדם נבון בארץ המפקפק בטוהרו של אהרונצ'יק. בית-המישפט השתנה. השב"כ השתנה. ה- אוירה השתנתה.

אהרונצ'יק נשאר אהרונצ'יק. השבוע מלאו לו 70 שנה. לכל אדם יש הרבה אבות רוחניים, שעיצבו את עולמם מחשבותיו. לרוב אין אדם מודע להשפעות אלה. אני יוצא מכל לזה. אך אני יודע כי אהרונצ'יק השפיע השפעה רבה מאד על גישתי המדינית — וזאת שנים רבות לפני שהכרתיו אישית. יותר מכל אדם אחר, הוא שיכנע אותי שיש עם פלסטיני, ושהו גורם מרכזי ונפרד, שעזמו עלינו לעשות שלום. אם אני דואג מאז 1948 בהקמת מדינה פלסטינית לצד ישראל, תוך שלום וכבוד הדדי, הרי זה במידה רבה תודות (או באשמת) אהרונצ'יק. עד היום אני מקשיב בעניין ובהנאה אינטלקטואלית לניסוחיו, הוא אחד המיזרחנים הרציניים המעטים בישראל. חוץ מזה, הוא גם מייצר בביתו יין מצויין.

עונש אכזרי

ליבי, ליבי לאליהו בן-אלישר.

הוא צריך להסביר לנשיא אנוור אל-סאדאת את ה- מדיניות של מנחם בגין, וזוהי משימה בלתי-אפשרית. אבל על כך אינו ראוי לי- רחמים. הוא מאמין במדי- ניות זו, והוא מאמין ב- בגין. מגיע לו.

אבל לצעוד ברגל ביום- חמסין קאהירי, בחום של 42 מעלות, לאורך קילור- מטר הוצי, כשהוא לבוש בחליפה וענב עניבה, כדי להיפגש עם סאדאת בשבת ולהסביר לו את דיעות בגין — זהו עונש כבד מדי. מה שנקרא בשפת החוק ה- אמריקאי, "עונש בלתי-רגיל ואכזרי".

פיקוח-נפש דוחה שבת. אני מציע לרבנות הראשית להוציא היתר מיוחד לשגי- רירנו בקאהיר לנסוע ב- מכונת ממוזגת-אוויר, כל אימת שהנשיא המצרי מוזמין אותו בשבת כדי לשמוע הסבר להברקה המדינית האחרונה של מנחם בגין.

בן-אלישר